

<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-322-5-16>

УДК 330

Дмитро БЕЛІКОВ

Львівський національний університет природокористування

<https://orcid.org/0009-0009-2376-4381>

e-mail: justdoitforuu1988@gmail.com

ВПЛИВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ТА ВІЙНИ З РОСІЄЮ НА ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Пандемія COVID-19 та війна з Росією негативно вплинули на агропромисловий комплекс України, що призвело до падіння виробництва, експорту та інвестицій, а також значної шкоди завдано сільськогосподарським землям та інфраструктурі в районах, уражених конфліктом. Сільськогосподарське виробництво та експорт постраждали. Метою статті було дослідження впливу таких негативних, неконтрольованих факторів як пандемія COVID-19 та війна з Росією на агропромисловий комплекс України та виділення основних напрямків для покращення його функціонування. У статті узагальнено твердження вітчизняних науковців стосовно впливу COVID-19 та війни на АПК України, виділено і проаналізовано статистичні дані впливу на інвестиційні потоки в АПК, висвітлено основні проблеми, з якими зіткнувся сектор через пандемію та війну та запропоновано заходи для того, щоб повністю розкрити свій потенціал як аграрного центру.

Ключові слова: іноземні інвестиції, агропромисловий комплекс України, пандемія COVID-19, сільськогосподарське виробництво, війна.

Dmytro BIELIKOV

Lviv National Environmental University

ANALYSIS OF THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC AND THE WAR WITH RUSSIA ON THE ATTRACTION OF FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF UKRAINE

The COVID-19 pandemic and the war with Russia have negatively affected Ukraine's agro-industrial complex, resulting in a drop in production, exports and investment, as well as significant damage to agricultural land and infrastructure in areas affected by the conflict. The purpose of the article was to study the impact of such uncontrolled phenomena as the COVID-19 pandemic and the war with Russia on the agro-industrial complex of Ukraine, to identify the main negative factors and to identify directions for improving its functioning.

The article summarizes the statements of domestic scientists regarding the impact of COVID-19 and the war on the agricultural sector of Ukraine, highlights the key negative factors of the negative impact, including a reduction in exports, increased market volatility, an increase in the cost of production, transportation and cost of agricultural products, a decrease in investment in the agricultural sector of Ukraine, price fluctuations on goods, and the exchange rate, significant damage to production facilities, a decrease in exports, but positive aspects, such as opportunities for the development of the domestic market, were also identified. Statistical data on the impact on investment flows in the agricultural sector were analyzed, the main problems faced by the sector due to the pandemic and war were highlighted, and measures were proposed to fully reveal its potential as an agricultural center. Adapting to negative factors and exploring potential market opportunities at the domestic and international levels will be crucial for the sector's recovery and long-term growth, as the combined impact of the COVID-19 pandemic and the ongoing war with Russia has created a multifaceted crisis for Ukraine that has affected its economy, society and geopolitical environment. Efforts to address these challenges will require comprehensive strategies, international support and a commitment to unity and resilience.

Keywords: foreign investments, agro-industrial complex of Ukraine, the COVID-19 pandemic, agricultural production, war.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

Війна на сході України створила атмосферу політичної та економічної невизначеності, що призвело до зменшення іноземних інвестицій в АПК. Конфлікт порушив сільськогосподарську діяльність, включаючи земельні конфлікти, відсутність доступу до ринків та пошкодження інфраструктури, що змушує інвесторів бути обережними щодо інвестування в цей сектор.

Глобальна пандемія COVID-19, в свою чергу, порушила глобальні ланцюжки поставок, що призвело до уповільнення іноземних інвестицій у різних секторах, включаючи АПК. Обмеження на подорожі та економічна невизначеність зробили інвесторів більш неохочими до ризику, що вплинуло на приплив інвестицій в українське сільське господарство.

Проте, незважаючи на виклики, АПК залишається перспективним сектором для інвестицій в Україні, особливо з огляду на його значні сільськогосподарські ресурси та зростаючий глобальний попит на продукти харчування, тому дослідження впливу пандемії COVID-19 та війни з Росією на залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Багато вітчизняних та зарубіжних науковців, політиків, журналістів та бізнесменів висловлюють свої думки, припущення та прогнози щодо наслідків впливу пандемії COVID-19 та війни на галузі економіки України, та залучення інвестицій в них.

Л.О. Лісова, В.М. Русан, О.В. Собкевич, О. Тищенко [6] досліджували питання зниження врожайності та зниження прибутковості сільськогосподарського сектора через війну України з Росією, яка серйозно вплинула на аграрний сектор України, спричинивши падіння сільськогосподарського виробництва та загального економічного зростання. Конфлікт порушив ланцюги поставок, ускладнивши доступ для фермерів основні ресурси, включно з насінням, добривами та технікою.

С.Ф. Яців, А. Іванько, [1] Л. О. Удова, А. Г. Гаєвий [7] пишуть про переміщення сільського населення, особливо в регіонах, які постраждали від конфлікту. Багато фермерів були змушені покинути свої землі, що призвело до скорочення посівних площ і втрати Це не тільки вплинуло на продовольчу безпеку, але й знизило економічну життєздатність сільських районів.

Ю. Герасимов [2] пише про погіршення стану навколишнього середовища, яке стало ще одним наслідком війни. Використання важкої зброї та військові дії призвели до забруднення навколишнього середовища та мінування, що становить небезпеку для фермерів. Крім того, війна порушила право власності та володіння землею, створюючи невизначеність для фермерів щодо доступу та контролю над сільськогосподарськими землями.

Вчені О.М. Могильний, Н.І. Патика [3] у своїй праці пишуть, що пандемія COVID-19 створила значні виклики для аграрного сектору України. Запровадження карантинних заходів та обмеження на пересування призвели до порушення наявності робочої сили та транспортування, що вплинуло на посів, збір урожаю та розподіл сільськогосподарської продукції. це призвело до нестачі робочої сили, затримки виробництва та збільшення операційних витрат.

В.А. Мамчур, І. С. Ірклієнко, Ш.О. Григорович [4] стверджують, що пандемія порушила глобальні ланцюги поставок, у тому числі експорт сільськогосподарської продукції. Через зниження попиту на міжнародних ринках і збої в логістиці українські фермери зіткнулися з труднощами в експорті своєї продукції, що призвело до зниження доходів від експорту та потенційні втрати доходів.

Науковці М.В. Негрей, О.В. Трофімцева [4], О.Г. Шпикуляк, О.В. Ходаківська [9] вважають, що пандемія вплинула на доступність і вартість сільськогосподарських ресурсів, таких як насіння, добрива та пестициди. Затримки в ланцюгах постачання та збої в торгівлі призвели до стрибків цін і дефіциту основних факторів, впливає на здатність фермерів підтримувати оптимальну врожайність і якість.

Проте питання залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України потребують подальших досліджень і аналізу.

Формулювання цілей статті

Метою статті є висвітлення наслідків впливу пандемії COVID-19 та війни з Росією на залучення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс України.

Виклад основного матеріалу.

Агропромисловий комплекс України традиційно є привабливим сектором для іноземних інвестицій завдяки своїм значним сільськогосподарським ресурсам та експортному потенціалу. Однак триваюча війна на сході України та глобальна пандемія COVID-19 мали кілька помітних наслідків для аграрного сектору української економіки та вплинули на інвестиційні потоки в АПК. Серед негативних факторів впливу доцільно виділити падіння виробництва, за даними Державної служби статистики України, обсяг сільськогосподарського виробництва у 2020 році скоротився на 11% порівняно з 2019 роком. Таке падіння відбулося переважно через несприятливі погодні умови, низькі ціни на ринку та перебої, пов'язані з пандемією; пандемія COVID-19 також призвела до зниження попиту на деякі сільськогосподарські продукти, такі як м'ясо, молочні продукти та квіти, через закриття ресторанів, кафе та ринків як усередині країни, так і за кордоном; скорочення експорту, оскільки Україна є одним із найбільших у світі експортерів зернових, олійних культур та соняшникової олії. У 2020 році український аграрний експорт склав 24,1 млрд доларів, що на 2,8% менше, ніж у 2019 році. Пандемія також вплинула на логістику та транспортування сільськогосподарської продукції, що призвело до затримок і збільшення витрат для експортерів. Збільшення собівартості продукції: собівартість продукції зросла через знецінення національної валюти та подорожчання добрив, насіння, палива. Гривня з початку пандемії подешевшала відносно долара США більш ніж на 20%. Повномасштабна війна, яка розгорілася на сході України, також призвела до зростання собівартості виробництва, особливо в Донецькій і Луганській областях, де конфлікт найбільш гострий. Негативний вплив на сільськогосподарські угіддя демонструють дані Держпродспоживслужби України, станом на 2021 рік близько 10 відсотків сільськогосподарських угідь України (близько 2 млн га) розташовані в охоплених конфліктом районах на сході країни [10]. Зменшення виробітку сільськогосподарської продукції: у 2013 році, до початку конфлікту, сільськогосподарське виробництво в Україні становило 63 мільйони тонн. У 2014 році, у перший рік війни, сільськогосподарське виробництво впало до 60,4 млн тонн. До 2019 року сільськогосподарське виробництво відновилося до 71,7 млн тонн, але це все ще нижче потенційного рівня виробництва. Зниження експорту сільськогосподарської продукції через війну, що спричинило перебої на експортних ринках української сільськогосподарської продукції. У 2013 році, до війни, експорт сільськогосподарської продукції перевищив 20 мільярдів доларів. У 2014 році, в

перший рік війни, експорт впав до 14,2 мільярда доларів. До 2019 року експорт відновився до 22,9 млрд доларів, але це все ще нижче потенційного рівня експорту. Значні втрати та пошкодження: за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, з 2014 по 2019 рік втрати та збитки в агропромисловому комплексі України через війну оцінені в 3,3 млрд доларів. Це включає пошкодження посівів, худоби та інфраструктури [8]. Підвищена волатильність ринку так як і пандемія, і воєнний стан створили високий рівень волатильності та невизначеності ринку. Коливання цін на товари, коливання обмінного курсу та зміна споживчих уподобань ускладнюють планування та прийняття обґрунтованих рішень для українських фермерів та агробізнесу. Невизначеність щодо доступу до міжнародних ринків і потенційні збої в торгівлі також вплинули на інвестиційні рішення та здатність розробляти довгострокові бізнес-стратегії. Зменшення інвестицій, оскільки пандемія COVID-19 і війна з Росією призвели до зменшення інвестицій в агропромисловий комплекс України. За даними Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [11], у 2020 році іноземні інвестиції в галузь скоротилися на 11%, а внутрішні – на 20%.

Позитивним моментом є те, що збої в глобальних ланцюгах постачання та зниження експортного попиту створили можливості для розвитку внутрішнього ринку. Україна має велику кількість населення, і зосередження на зміцненні внутрішнього ринку може допомогти пом'якшити негативний вплив скорочення міжнародної торгівлі. Збільшення інвестицій у місцеві переробні потужності, покращення інфраструктури для зберігання та розподілу, а також сприяння внутрішньому споживанню можуть допомогти підвищити стійкість сільськогосподарського сектора під час кризи.

Війна створила нестабільність, геополітичну невизначеність і занепокоєння безпекою, що змушує іноземних інвесторів обережно вкладати капітал у регіон, схильний до військових конфліктів. Як наслідок, це обмежило приплив іноземних коштів, необхідних для розширення, інновацій та модернізації галузі.

Економічні наслідки COVID-19: пандемія COVID-19 вплинула на країни в усьому світі, призвела до уповільнення економіки та порушення ланцюжків поставок. Іноземні інвестори стали обережними через економічну невизначеність, спричинену пандемією, яка призвела до скорочення іноземних інвестицій у різні сектори, включаючи агропромисловий комплекс. Пандемія посилила уникнення ризику та змусила інвесторів не бажати виходити на нові ринки чи розширювати існуючі інвестиції.

Скорочення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс України через війну та COVID-19 є втраченою можливістю для аграрного сектору країни. Іноземні інвестиції приносять не тільки капітал, але й технологічний прогрес, досвід і доступ до ринку. Зі зменшенням інвестицій Україна може зіткнутися з проблемами модернізації, оновлення обладнання, впровадження стійких практик і розширення охоплення ринку. Це може перешкодити довгостроковому потенціалу зростання сектора та його здатності конкурувати на глобальних ринках.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі

Триваюча війна з Росією та пандемія COVID-19 суттєво порушили агропромисловий комплекс України. Через конфлікт багато сільськогосподарських територій у Східній Україні безпосередньо постраждали, що призвело до руйнування інфраструктури, переміщення фермерів і втрати орних земель. Це призвело до падіння сільськогосподарського виробництва та зниження експортного потенціалу. Обмеження пересування та збої в торгівлі завадили безперебійному функціонуванню ланцюгів постачання, вплинули на доступність робочої сили та знизили споживчий попит, що призведе до фінансових втрат для багатьох фермерів та агробізнесу. Війна та пандемія також мали екологічні наслідки для агропромислового комплексу України. У постраждалих від конфлікту районах руйнування інфраструктури призвело до забруднення води та деградації ґрунту, що породжує довготермінові виклики продуктивності та стійкості сільського господарства. Спільний вплив війни та пандемії підкреслив необхідність посилення державної підтримки та інвестицій в агропромисловий комплекс. Зусилля мають бути зосереджені на наданні фінансової допомоги постраждалим фермерам, покращенні інфраструктури у зонах конфлікту та впровадженні політики, яка заохочує стійкі методи сільського господарства. Уряду країни, у свою чергу, варто запровадити заходи для підтримки АПК, такі як програми субсидій, ініціативи земельної реформи та плани розвитку інфраструктури, спрямовані на залучення іноземних інвесторів у цей сектор.

Література

1. Іванько А. Глобальна продовольча безпека та вплив на неї війни росії проти України. Глобальні та національні тенденції у галузі наук про життя : збір. наукових праць. Ніжин : НДУ Гоголя, 2022. С. 9–14.
2. Герасимов Ю. Стратегічні орієнтири управління екологічною безпекою підприємств АПК. Студентська молодь і науковий прогрес в АПК : тези доп. Міжнар. студ. наук. форуму, 4–6 жовтня 2022 року ; наук. кер. І. В. Нестеренко. Львів, 2022. С. 370.
3. Могильний О. М., Патики Н. І., Грищенко О. Ю. Вплив карантинних обмежень, пов'язаних із COVID-19, на ринок праці та зайнятість у сільській місцевості. Економіка АПК. 2021. № 4. С. 51–67. http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2021_4_8.

4. Мамчур В. А., Ірклієнко І. С. Економічні оцінки впливу Covid-19 на розвиток фермерських господарств. Економіка АПК. 2020. № 6. С. 68–80.
5. Негрей М. В., Трофімцева О. В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. Вісн. Харків. Нац. ун-ту імені В. Н. Каразіна. Серія «Економічна». 2022. Вип. 102. С. 49–56. – <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>
6. Тищенко О. Огляд законодавчих змін для агробізнесу під час війни. ЛІГА: ЗАКОН. https://biz.ligazakon.net/analytcs/212091_oglyad-zakonodavchikh-zmn-dlya-agrobznesu-pd-chas-vyni
7. Удова Л. О., Гаєвий А. Г. Розділ 1.9. Малий бізнес в аграрному секторі економіки України: проблеми та перспективи розвитку в умовах війни. International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime: Collective monograph ; edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal. Chernihiv : REICST, 2022. С. 122–133. <https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-09>
8. Зовнішня торгівля продуктами АПК. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua>.
9. Ходаківська О. В., Шпикуляк О. Г., Патица Н. І. Чинники впливу поширення пандемії COVID-19 та карантинних заходів на аграрний сектор України. Формування сучасного економічного простору: реалії та перспективи на майбутнє : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 19 груд. 2020 р.). Дніпро : НО «Перспектива», 2020. С. 41–45.
10. Як працює аграрний бізнес в умовах війни. ZN.UA. <https://zn.ua/ukr/ariculture/jak-pratsjuje-ahramnij-biznes-v-umovakh-vijni.html>
11. Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/Tags/DocumentsByTag?lang=uk-UA&id=92e262b4-0f0c-4911-b291-6f060d3d7581&tag=Gromadskosti>

References

1. Ivanko A. Global food security and the impact on it of Russia's war against Ukraine. Gathering. of scientific works: Global and national trends in the field of life sciences. Nizhin: NSU Gogol, 2022. P. 9–14.
2. Gerasimov Yu. Strategic guidelines for management of ecological safety of agro-industrial complex enterprises. Student youth and scientific progress in the agricultural sector: theses add. International study of science forum, October 4-6, 2022; of science driver I. V. Nesterenko. Lviv, 2022. P. 370.
3. Mohylnyi O. M., Palyka N. I., Hryshchenko O. Yu. The impact of quarantine restrictions related to COVID-19 on the labor market and employment in rural areas. Economy of agriculture. 2021. No. 4. P. 51–67: tab. http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2021_4_8.
4. Mamchur V. A., Irklienko I. S. Economic evaluations of the impact of Covid-19 on the development of farms. Economics of agriculture. 2020. No. 6. P. 68–80.
5. Negrei M. V., Trofimtseva O. V. Analysis of the functioning of the agricultural sector of Ukraine in the conditions of war. Visn. Kharkiv. National V. N. Karazin University. "Economic" series. 2022. Issue 102. pp. 49–56. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>
6. Tyshchenko O. Overview of legislative changes for agribusiness during the war. LIGA: LAW. https://biz.ligazakon.net/analytcs/212091_oglyad-zakonodavchikh-zmn-dlya-agrobznesu-pd-chas-vyni
7. Udova L. O., Gaevy A. G. Section 1.9. Small business in the agricultural sector of Ukraine's economy: problems and prospects for development in wartime. International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime: Collective monograph / edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal. Chernihiv: REICST, 2022. P. 122–133. <https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-09>
8. Foreign trade in agricultural products: Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. URL: <https://minagro.gov.ua>.
9. Khodakivska O. V., Shpykulyak O. G., Palyka N. I. Factors affecting the spread of the COVID-19 pandemic and quarantine measures on the agricultural sector of Ukraine. Formation of the modern economic space: realities and prospects for the future: Mater. International science and practice conf. (Dnipro, December 19, 2020). Dnipro: NO "Perspektiva", 2020. P. 41–45.
10. How agrarian business works in conditions of war. ZN.UA: site. <https://zn.ua/ukr/ariculture/jak-pratsjuje-ahramnij-biznes-v-umovakh-vijni.html>